

تقدیم به دخترم آریتا

م.ا.

سروشنامه: احمدی، مرتضی، ۱۳۰۳ -
عنوان و نام پدیدآور: فرهنگ بر و بجه‌های تیرون: کلمه‌های ویژه، واژه‌ها، اصطلاحات
و ضرب‌المثل‌های تهرانی / مرتضی احمدی؛ ویراستار ارسلان فصیحی.
مشخصات نشر: تهران: نشر هیلا، ۱۳۸۶.
مشخصات ظاهری: ۲۶۴ ص.
شابک: 978-964-91017-1-2
وضعیت فهرست‌نویسی: فبا.
موضوع: اصطلاح‌ها و تعبیرها - ایران - تهران.
موضوع: ضرب‌المثل‌های ایرانی - تهران.
رده‌بندی کنگره: ۳۳ الف ۸۳ ت / ۳۰۲۴ PIR
رده‌بندی دیوبی: ت ۱۸/۹۳ ۴
شماره کتابشناسی ملی: ۱۰۷۹۱۱۸

فرهنگ بر و بچه‌های تِرون

کلمه‌های ویژه، واژه‌ها، اصطلاحات و ضرب‌المثل‌های تهرانی

مرتضی احمدی

انتشارات هیلا

تهران، خیابان انقلاب، خیابان منیری جاوید (اردیبهشت)،

کوچه مبین، شماره ۲۳۳، تلفن ۶۶ ۴۸۶۵ ۷۴

آماده‌سازی، امور فنی و توزیع:

انتشارات ققنوس

مرتضی احمدی

فرهنگ بر و بچه‌های ترون

چاپ اول

۳۳۰۰ نسخه

۱۳۸۶

چاپ شمشاد

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۹۱۰۱۷ - ۱ - ۲

ISBN: 978 - 964 - 91017 - 1 - 2

Printed in Iran

فهرست

پیشگفتار	۷	ذ	۱۳۵
کلمات ویژه	۹	ر	۱۳۷
واژه‌ها و تعبیرات	۲۷	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ...	۱۴۲
آ، الف	۲۹	ز	۱۴۵
اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها	۳۸	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ...	۱۴۹
ب	۴۵	س	۱۵۱
اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها	۵۶	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ...	۱۶۰
پ	۶۱	ش	۱۶۳
اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها	۶۸	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ...	۱۶۸
ت	۷۱	ص	۱۷۱
اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها	۷۸	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ...	۱۷۲
ث	۸۱	ض	۱۷۳
ج	۸۳	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ...	۱۷۳
اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها	۸۸	ط	۱۷۵
چ	۹۱	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ...	۱۷۶
اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها	۹۸	ظ	۱۷۷
ح	۱۰۱	ع	۱۷۹
اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ...	۱۰۵	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ...	۱۸۲
خ	۱۰۷	غ	۱۸۵
اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ...	۱۱۵	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ...	۱۸۶
د	۱۱۹	ف	۱۸۹
اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ...	۱۲۹	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ...	۱۹۱

اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ... ۲۳۶	ق ۱۹۳
ن ۲۳۹	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ... ۱۹۹
اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ... ۲۴۵	ک ۲۰۱
و ۲۴۷	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ... ۲۰۹
اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ... ۲۵۰	گ ۲۱۳
ه ۲۵۱	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ... ۲۱۸
اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ... ۲۵۴	ل ۲۲۱
ی ۲۵۹	اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ... ۲۲۶
اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ... ۲۶۲	م ۲۲۷

پیشگفتار

چه بسا زبان‌شناسان نحوه گفتار ساکنان اصیل تهران را لهجه بنامند، اما من دوست دارم لفظ «لهجه» را کنار بگذارم و به لهجه تهرانی زبان بگویم، به خاطر وسعتش، به خطر زیبایی‌اش، به خاطر گرمی‌اش. زبان تهران زبان عشق و دلدادگی است، زبان ابراست، زبان شعر و ترانه است، زبان لوطی‌ها و داش‌مشده‌هاست که پیشینیانمان به میراث گذاشته‌اند و خود چهره در نقاب خاک کشیده‌اند و در ظاهر بی‌صدا شده‌اند، اما صدایشان هنوز در پرده‌های گوشمان نجوا می‌کند.

تهرانی‌ها خیلی از صداها را از گفتارشان حذف کرده‌اند و تعدادی صدا به کلماتشان افزوده‌اند تا زبانشان بیش‌تر به دل بنشیند. بچه تهران بلند حرف نمی‌زند، بال‌ب بسته، نرم و ملایم سخن می‌گوید. شیرینی این زبان به حدی مهمان‌های ناخوانده‌اش را زیر بلیت خودش کشیده است که تک به تک این مهمان‌ها وادار به تعقیب و تقلید شده‌اند و حالا خودشان را بچه‌های این پدر پیر می‌دانند.

زبان تهران زبانی است جذاب و شیرین و همه‌پسند و همه‌گیر که در این شصت هفتاد سال اخیر به همه جا نفوذ کرده و در آینده نیز به نفوذش می‌افزاید و به همه جا سرک می‌کشد. اگر این حرکت تداوم خود را حفظ کند - که می‌کند -، شاید صد الی صد و پنجاه سال دیگر زبان تهران جایگزین سایر لهجه‌ها شود، اما خود بچه‌های تهران آن هنگام دیگر نیستند که برپایی امپراتوری زبانشان را جشن بگیرند.

من برای جمع‌آوری فرهنگ برو بچه‌های ترون به یاری حافظه‌ام متکی بودم و گپ زدن با بچه

محل‌های هم‌سن و سالم و بجه‌های اصیل تهران و یادداشت کردن نکاتی که در گفته‌هایشان می‌یافتیم. و امیدوارم که با این کار دینم را به زادگاهم کمی ادا کرده باشم.

در پایان ذکر چند نکته ضروری می‌نماید. فرهنگ برویجه‌های ترون از دو بخش تشکیل شده است. ۱. کلمات ویژه، ۲. واژه‌ها و تعبیرات. در بخش «کلمات ویژه» کلماتی آمده‌اند که طرز تلفظشان در زبان تهران منحصر به فرد است و در سایر لهجه‌ها به گونه‌ای دیگر تلفظ می‌شوند. برای سهولت فراگیری طرز تلفظ این گونه کلمات از آوانویسی لاتین استفاده کرده‌ایم (جدول «حروف به کار رفته در آوانگاری» در صفحه ۱۰ چاپ شده است). در بخش «واژه‌ها و تعبیرات» که بخش اصلی کتاب نیز شمرده می‌شود، ابتدا، همان‌گونه که از نامش پیداست، واژه‌ها و تعبیرات تهرانی شرح داده شده‌اند و در پایان صفحات مربوط به هر حرف، اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها ذکر شده‌اند. در این بخش نیز اگر واژه، اصطلاح یا ضرب‌المثلی با لهجه تهرانی نوشته شده باشد، تلفظ آن با حروف آوانگاری لاتین نیز آمده تا تلفظ دقیق آن‌ها ثبت و ضبط شود. در این جا وظیفه خود می‌دانم از ویراستار محترم کتاب که زحمت ویرایش و آوانگاری را به عهده داشتند، صمیمانه تشکر کنم.

مرتضی احمدی